

УДК 811.111 (71)'27

DOI <https://doi.org/10.24919/2663-6042.12.2019.189326>

ІНТЕРФЕРЕНТНІ ОЗНАКИ В МОВЛЕННІ АНГЛОМОВНИХ УКРАЇНЦІВ ПРОВІНЦІЇ АЛЬБЕРТА (КАНАДА)

Русавська О. О.

Національний університет «Одеська морська академія»

У статті досліджено особливості мовлення канадців-алофонів, другою мовою яких є українська. Розглянуто різні підходи науковців до визначення статусу канадської англійської.

Визнання існування канадського загальнонаціонального мовного стандарту означає, що в Канаді в результаті тривалої історичної взаємодії британського і американського стандартів склалася своя особлива норма, яка більше не є ані британською, ані американською. Наявність своєрідного, специфічного просодичного оформлення мовлення канадійців свідчить про дивергентні характеристики канадського національного стандарту в парадигмі національних варіантів полінаціональної англійської мови.

Отже, з'ясовано, що національний варіант англійської мови в Канаді становить сплав елементів американської, британської та канадської мов (*an amalgam of American, British and Canadian features*). До його складу входить власний варіант літературної мови, в основі якого лежить місцева мовна норма, поширювана через систему освіти і засоби масової інформації навіть на ті частини території Канади, які вирізнялися локальною своєрідністю мовлення, близького до діалектного статусу.

Відповідно до мети і завдання окреслено корпус експериментального матеріалу, який становлять уривки з мовлення канадців-алофонів (загальний час звучання становив 14 хвилин). Методом перцептивного та інструментального аналізу визначено основні одиниці мовленнєвої мелодії (шкали та термінальні тони), схарактеризовано спільні та диференційні риси просодії мовлення, з урахуванням гендерної належності канадців. Основною офіційною мовою у всіх провінціях Канади, окрім Квебека і Ньюфаундленда, є англійська мова.

У дослідженні представлено аналіз мелодійних характеристик мовлення канадців українського походження. Проведене дослідження довело, що канадська англійська, особливо її просодичний рівень, має ознаки як американського, так і британського варіантів англійської мови, що засвідчує частотність використання спадної і рівної видів шкал та висхідного і спадного термінальних тонів. Дивергентними ознаками мовлення канадців-алофонів є низька актуалізація початку фрази, частотність висхідної шкали у комбінації з висхідним термінальним тоном.

Ключові слова: канадський, алофони, національний, британський, американський, шкала, термінальний тон.

Rusavska O. The interferent features of English speaking Ukrainians of Alberta Province (Canada). The peculiarities of the speech of Canadians allophones, whose second language is Ukrainian has been investigated in the article. Different approaches of the linguists as to defining the status of Canadian English have been established.

The recognition of the Canadian national language standard means that in Canada, continuous historical interaction of the British and American English standards brought about a special norm which is no longer British or American. The distinguishing features of Canadian prosodic rules serve as the evidence for divergent characteristics of the Canadian linguistic standard in the paradigm of the national variations of the multinational English language.

Therefore, Canadian English is a mixture of American, British and Canadian English. It includes the literary variant of its own, based on the local linguistic norm, distributed through the system of education and media in the Canadian areas, where the local speech distinctiveness is particularly evident and is close to the dialectal status.

According to the aim and objectives of the paper the body of experimental material was defined. It includes speech fragments of the Canadians, the total time of recording being 14 minutes. By means of perceptive and instrumental analysis main units of speech tune (Head and terminal tone) were defined; common and differentiating features of speech prosody were characterized taking into account gender factors. The official language of mostly all provinces of Canada (except Quebec and Newfoundland) is English.

The results of the conducted research of melodic characteristics of Ukrainian origin Canadians' speech allowed to state that prosodic level of Canadian English has features of both American and British variants of English. It is revealed in the frequency of Descending and Level Heads and Rising and Falling nuclear tones. The divergent features of Canadians allophones is low actualisation of the beginning of the utterance, frequency of Rising Head in combination with Rising terminal tone.

Key words: Canadian, allophones, national, British, American, Head, terminal tone.

Постановка проблеми та обґрунтування актуальності її розгляду. Мови Канади – унікальна сукупність великої кількості мов корінного населення, мов іммігрантів і діалектів та гібридних мов, що виникли в Канаді.

Звернення до проблеми вивчення канадського варіанта англійської мови має особливе значення через те, що цей варіант англійської мови, зокрема його просодичний рівень, не дістав наукової кваліфікації в дослідженнях сучасних науковців. Наразі

не визначено просодичну інтерференцію англійської мови з мовами, якими говорять іммігранти Канади. Відомо, що населення Канади поділяється на три лінгвістичні групи: англофони, франкофони і алофони. Пропоноване дослідження присвячене алофонам – канадцам, рідною мовою яких є українська.

Переписи 2001 і 2006 років показали, що українською мовою в Канаді володіють 102485 тис. мешканців, що становить 0,29% від загальної кількості мов Канади. Найбільша громада українців мешкає в провінції Альберта.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як закордонні, так і вітчизняні лінгвісти довго не визнавали за англійською мовою Канади статусу національного варіанта.

Соціолінгвістичний статус англійської мови Канади визначався по-різному. Так, Д. Брозович, а спочатку й А. Д. Швейцер не вважали її особливим варіантом, зараховуючи до специфічних мовних «зон», – ареалів без «чіткої диференціації, де схрещуються різні особливості варіантів» [2, 38], оскільки в ній («зоні») «англійська мова проявляє надзвичайно мало своїх власних розпізнавальних рис і водночас зазнає тиску з боку як британського, так і американського варіантів з явною перевагою рис останнього» [3, 18].

Визнання існування канадського загальнонаціонального мовного стандарту означає, що в Канаді в результаті тривалої історичної взаємодії британського і американського стандартів склалася, як стверджує У. С. Ейвіс, своя особлива норма, яка більш не є ані британською, ані американською [6, 44]. На його думку, «визнання за сленгом і місцевим діалектом значимої ролі у формуванні мовного стандарту в Канаді означало б викривлення правди з націоналістичною метою» [6, 36]. Наявність своєрідного, специфічного просодичного оформлення мовлення канадців свідчить про дивергентні характеристики канадського національного стандарту в парадигмі національних варіантів.

Як відзначає А. Д. Швейцер, канадська англійська належить до «мовних утворень, які обслуговують соціуми, що поділяються на міради різних мовних спільнот, які демонструють свої лінгвістичні риси як ознаку характерної відмінності стосовно сусідніх спільнот» [4, 29].

Канадський дослідник У. Ейвіс відзначає, що англійська мова Канади є сплавом (blend) мов Америки і Англії, до якого додалося багато специфічних ознак, запозичених як з французької мови, так і з мов іммігрантів, і це особливо помітно проявляється на рівні просодії. Водночас серед канадських лінгвістів все вагомішою стає точка зору на канадську англійську (CnE) як на особливий національний варіант англійської мови [7].

Більш широко CnE трактує українська дослідниця Н. Н. Биховець, яка розглядає її як національний варіант англійської мови, що має свої особливі структурні риси (власний варіант літературної мови, в основі якої лежить місцева норма, територіальні діалекти – повсякденна розмовна мова) [1, 15–16].

Отже, канадський різновид англійської мови має не тільки загальні риси з британською англійською (BE) та американською англійською (AmE), але й свої особливі структурні характеристики. Як відомо, у складі канадської англійської існує власний варіант літературної мови. У його основі знаходиться місцева літературна норма, що культивується й контролюється системою шкільної і університетської освіти, а також засобами масової інформації й розповсюджується навіть на ті території Канади, які відрізняються локальною своєрідністю мовлення, близького до діалектного статусу [5]. У структуру CnE входить також важливий компонент – розмовна мова, представлена різними регістрами (від літературно-розмовного мовлення і до просторіччя), що містять безліч специфічно канадських явищ, які поступово проникають з неї в літературну мову Канади.

Формування мети і завдань статті. Метою дослідження є визначення основних просодичних ознак мовленнєвого впливу в мовленні канадців-алофонів провінції Альберта, другою мовою яких є українська.

Серед основних завдань дослідження – визначити просодичні особливості мовлення канадців українського походження і провести компаративний аналіз з використанням усіх наявних в попередньому дослідженні характеристик мовленнєвої поведінки канадців-англофонів провінції Альберта.

Виклад основного матеріалу дослідження. Методом перцептивного та інструментального аналізу визначено основні одиниці мовленнєвої мелодії (шкали та термінальні тони), окреслені спільні та диференційні риси просодії мовлення, а також частотні та температурні параметри мовлення з урахуванням гендерної належності канадців.

Проведений аналіз дав змогу визначити просодичні параметри мовлення інформантів досліджуваного регіону і виокремити просодичні маркери їхнього мовлення.

Аналіз мелодійних характеристик у мовленні представників регіону Альберта – англофонів – демонстрував превалювання спадної ступінчастості і рівної шкал та однонаголошених шкал. Частотність використання цих видів шкал вказує на нейтрально-емоційний характер мовлення мешканців. Використання спадної ступінчастості шкали є типовим для британського варіанта англійської мови, а рівна шкала – рекурентна в мовленні американців.

На основі аналізу гендерної поведінки щодо використання шкал виявлено, що жіночому мовленню більш притаманна спадна ступінчаста шкала, ніж чоловічому. Частотною також є однонаголошена шкала, яка має тенденцію до однаковості в жіночому та чоловічому мовленні. Таким чином, превалювання спадної ступінчастості шкали свідчить про тенденцію до використання стандартних форм вимови та демонструє схожість зі стандартним британським варіантом RP (Received Pronunciation).

Наведемо приклад використання найбільш частотної шкали в мовленні мешканців Альберти:

But, uh, we were ʒ – we 'took, a ˌtrain ʒ to 'come /visit Toˌronto from like, ʒNorthern Alberta.

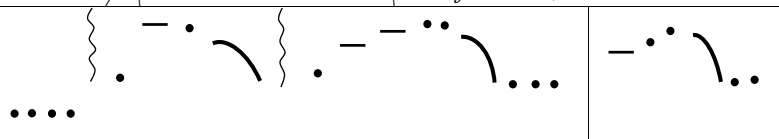

Рис. 1. Інтоніограма наведеної вище фрази

У наведеному прикладі з мовлення чоловіка-алофона з провінції Альберта домінує спадний термінальний тон, до того ж якщо в чоловічому мовленні притаманне превалювання спадного тону (Law Fall), то для жіночого більш частотним є спадний тон (High Fall). Це свідчить, що мовлення жінок є більш експресивним.

У мовленні жінок-алофонів, мешканок Альберти, другою мовою яких є українська, теж зареєстровано найбільший відсоток вживання спадної шкали.

Наведемо приклад з мовлення жінки 75 років, яка народилась в Канаді в родині українських іммігрантів:

He won't get married even I can't help it.

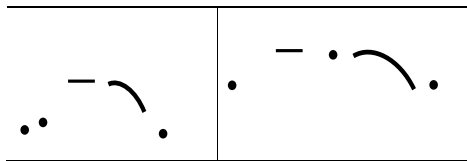

Рис. 2. Інтонаграма наведеної вище фрази

Наведене висловлювання складається з двох синтагм. Загальний тон мовлення спадний.

Якщо порівняти два наведені приклади, то можемо зазначити, що в першому прикладі перший наголошений склад починається дещо вище, ніж у другому випадку.

Наведемо приклад з мовлення чоловіка-алофона, мешканця провінції Альберта, рідною мовою якого є українська.

Uh, on the way to Sudbury, a car drove into the side of the train

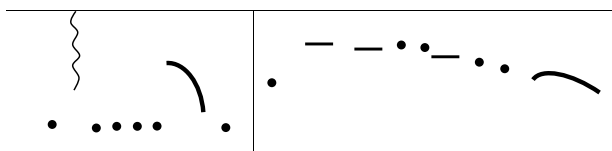

Рис. 3. Інтонаграма наведеної фрази

Фраза складається з двох синтагм. Перша синтагма характеризується низьким початком передтермінальної частини і низьким спадним тоном, друга шкала починається нижче середини діапазону й характеризується вузьким рівнем руху шкали, завершується також низьким термінальним тоном.

Зазначимо, що в мовленні чоловіків-алофонів превалює вузький діапазон голосу порівняно з жінками.

Попередні дослідження також виявили, що в мовленні представників регіону Альберта – англофонів – представлено хвилеподібну та скандентну шкали.

Наведемо приклад з мовлення мешканки м. Калгарі:
I'm gonna tell you the story of a little girl coming to Canada.

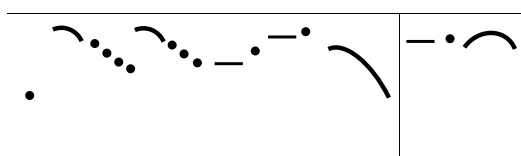

Рис. 4. Інтонаграма наведеної вище фрази

У досліджуваному мовленні інформантів-алофонів репрезентовано скандентну та висхідну шкали. Найвища частотність їх вживання зареєстрована в жіночому мовленні. Рекурентність цих шкал свідчить про емоційно забарвлене жіноче мовлення.

Наведемо приклад з мовлення мешканки з Едмонтона:

A member of years ago, or before, I don't know, I left Toronto

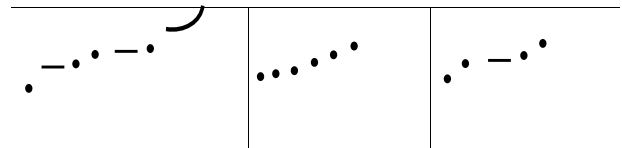

Рис. 5. Інтонаграма наведеної вище фрази

У цьому висловлюванні маємо три синтагми. Перша оформлена висхідною шкалою і висхідним термінальним тоном, що виражає незавершеність думки. Друга і третя синтагми теж оформлені висхідним тоном. Такий просодичний малюнок свідчить про емоційний стан мовця, широкий діапазон мовлення.

Другою за частотністю експресивних шкал є скандентна шкала.

She used to spent six hours a week working in the garden

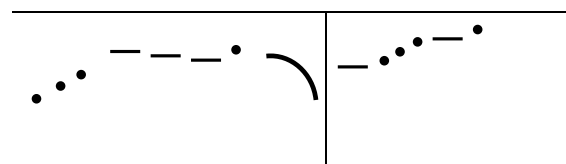

Рис. 6. Інтонаграма наведеної вище фрази

Результати дослідження показали, що в мовленні канадців-алофонів перший наголошений склад починається ізсередини синтагми, що не корелює з попереднім дослідженням автора статті, де було зазначено, що однією з особливостей канадського варіанта англійської мови є висока актуалізація початку фрази.

Можемо припустити, що низький початок першого наголошеного складу є виявом просодичної інтерференції з рідною мовою канадців-алофонів.

Як було відзначено раніше, у мовленні чоловіків рекурентною є рівна шкала.

Наведемо приклад рівної шкали з мовлення канадців-англофонів з провінції Альберта:

I went to school there, and stayed till I was sixteen

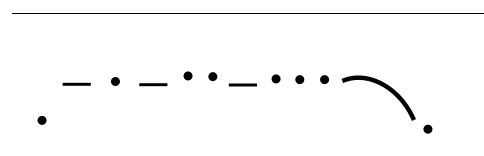

Рис. 7. Інтонаграма наведеної вище фрази

У мовленні канадців-алофонів рівну шкалу представлено у вузькому діапазоні

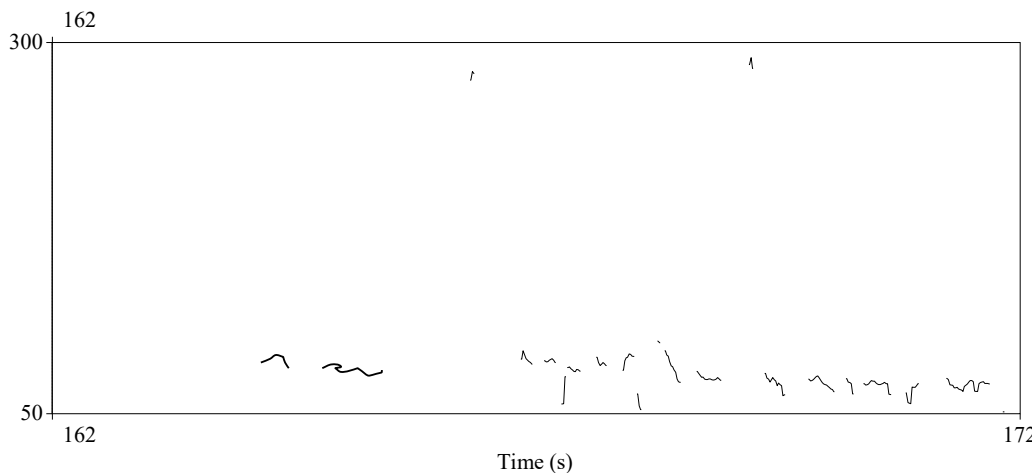

Рис. 8. Інтонаграма фрази *And she never saw him again*

Висновки та перспективи подальших досліджень у цьому напрямі. Проведений аналіз засвідчує, що канадська англійська, особливо її просодичний рівень, має ознаки як американського, так і британського варіантів англійської мови. Це виявляється в частотності використання спадної та рівної видів шкал та висхідного і спадного термінальних тонів.

Отримані результати дають змогу констатувати, що жінкам більш притаманно використання стандартних типів шкал і термінальних тонів всередині

спорідненої або однорідної соціальної групи. Чоловіки частіше, ніж жінки, використовують у мовленні нестандартні форми вимови, які можуть виконувати функцію своєрідних маркерів чоловічої поважності.

Дивергентними ознаками мовлення канадців-алофонів є низька актуалізація початку фрази, частотність висхідної шкали у комбінації з висхідним термінальним тоном.

Перспективним є дослідження фонетичної інтерференції в мовленні алофонів провінцій Манітоба та Онтаріо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Быховец Н. Н. Лексические особенности английского языка в Канаде. Киев : Наукова думка, 1988. 150 с.
2. Брозович Д. Славянские стандартные языки и сравнительный метод. *Вопросы языкознания*. 1967. № 1. С. 30–38.
3. Швейцер А. Д. Современная социолингвистика. Москва : Наука, 1977. 179 с.
4. Швейцер А. Д. Социальная дифференциация английского языка в США. Москва : Наука, 1983. 215 с.
5. Avis W. S. The English Language in Canada. *Current Trends in Linguistics* / ed. by Thomas Sebeok. Hague : Mouton, 1973. Vol. 10. P. 40–74.
6. Avis W. S. Canadian English in its North American Context. *Essays and Articles* / by W. S. Avis Kingston : Military College of Canada, 1978. P. 35–49.
7. Pratt T. K. Canadian English. *Gage Canadian Concise Dictionary*. Toronto, 2002.